

TÓTH GÁBOR ÁKOS

Forrásvidék

21. SZÁZAD
KIADÓ

Budapest, 2019

Nagyon kevés a kérdés egy magyar beszélgetésben, de nagyon sok a komment és az egyértelmű kijelentés. Még több a normatív ítélet. Ahol az emberek nagyon keveset kérdeznek egymástól, ott fennáll a veszély, hogy mindenki nagyon okos lesz.

Nádas Péter

Első fejezet

A SOFŐR BOROTVÁLT TARKÓJA MÖGÜL csak egy zabolátlanul kanyargó, palaszürke pántlikát láttam, ide-oda kunkorodott, mint valami díszcsomagolás a zöldellő dombokon. Az út időnként eltűnt egy völgyben, ahol oly könnyedén gurultunk lefelé, akár anyák ajkáról az esti mese. Aztán megint elkezdtünk kapaszkodni, ki a hűs és sötét árnyak közül, szinte bele az alkonyati napkorongba, hogy egy újabb kanyar után végül elénk táruljon egy fennsíknek csak jó indulattal nevezhető levestányér-szerű képződmény az erdőben, ami azt jelezte, hogy lakott vidékre érkeztünk. Előbb irtások, szűkös legelők, majd földutaktól ölelt parcellák, nyamvadt kis szőlőskertek látványa vont magára a figyelmemet.

A falu főutcája akár Sancti Spiritusban is lehetett volna valamikor a nyolcvanas években, ahol a gyerekkorom zajlott. Szüleimmel közvetlenül a buszpályaudvar mellett laktunk, ami igazából egy forduló volt csupán, egy pihenő a Santa Clarából Camagüeybe tartó járatok számára a Carretera Central de Cubán. A városka közepén így is annyi port vertek fel a járművek, mintha ott szórták volna szét a sziget összes mártírjának hamvait.

Nos, por tekintetében nem adta alább mostani úti cé-
lom sem – a különbség csak annyi volt, hogy innen nem
vitt tovább az út, ezért a helyiek csak zsákfaluként emle-
gették Kúthelyt. *Pueblo bolsa*, próbáltam lefordítani ma-
gamban, ami igazából *falutáskát* jelent – szóval, biztos vol-
tam benne, hogy apám anyanyelve okoz majd még egy-két
meglepetést ittlétem során.

Amikor végre bevánszorgott a busz a falu közepére, már
egyedüli utasként zötykölődtem a lestrapált ülésen. A so-
főr kinyitotta az ajtót, s engem pillantásra sem méltatva
lehuppant a porba. Követtem a példáját, de mire én is lan-
doltam, a fickó már felszívódott. Ez egyáltalán nem volt
meglepő, egész közös utunkon hallgatásba burkolózott –
annak ellenére, hogy az akcentusomból nyilvánvaló lehe-
tett számára, nem egy nyelvterületen születtünk, tehát szí-
vesen vennék némi útbaigazítást.

De ha nem, hát nem. Apám mindig arról regélt, hogy
a magyarok az egyik legbarátságosabb népség a földkere-
ségen, de hát ő sem volt tévedhetetlen.

Azért szerettem volna, ha látja, hogy úgy állok ott az
őshaza térképén, mint valami ottfelejtett gombostű. Vagy
mondjuk, mint egy félbehagyott szendvics, amelyet épp
készülnek kidobni a buszváró szemetesébe.

Apám sokszor beszélt arról is, hogy a magyarok meg
a kubaiak sok tekintetben hasonlítanak egymásra, olyan
mediterrán típusok, magyarázta. Az érzelmek határozzák
meg a cselekedeteiket. Anyám nem nyilatkozott a témáról,
hanem egy nap fogta magát, átsétált a házunkból a szem-
közti buszpályaudvarra és jegyet váltott a szebb jövőbe –
nélkülünk.

Ahogy én is – noha jelen pillanatban ez inkább tűnt hősiessé, semmint átgondolt vállalkozásnak.

Az érzelmek irányítanak minket...

Azért sötétedés előtt nem ártana megtalálni a szálláso-
mat, ami persze nem leküzdhetetlen feladat egy mindössze
háromszáz lelket számláló faluban.

Körbepillantottam. Amit láttam, elég tetszetős volt,
olyan alpesi naptárakba való. Valószínűtlenül zöld fenyő-
csoportok egy gondosan elrendezett terepasztalon, ahová
még nem helyezték el a festett műanyag figurákat: sehol
egy tűzoltó, állomásfőnök vagy póznára mászó telefon-
szerelő. A levegő megtelt a frissen kaszált legelők illatával,
az árvácskából kirakott „Isten hozott Kúthelyen” kompo-
zíción körül kómás rovarok dönögtek, a megnyúlt árnyak
nyomában hűs légáramlatok keltek életre.

Hé, emberek, biztos, hogy jó helyen járok?

Megkerültem a terméskőből épült aprócska utasvárót,
hátha ott cigarettázik trappista fogadalmat tett sofőröm,
de semmi. A fickó felszívódott, én meg elindultam a főut-
cának látszó magányos betoncsíkon.

Közben azon morfondíroztam, hogy aki a karibi örök
nyárból elzarándokol Európa e világtól elzárt szegletébe,
vagy meghasonlott lélek, vagy valami fene nagy üzletet
szimatol a kristálytisza alpokaljai levegőben. Mondjuk,
én mindkét kritériumnak megfeleltam, de erről kicsit ké-
sőbb. Egyelőre szerettem volna mihamarabb lezuhanyozni
és lámpaoltás előtt elrendezni a gondolataimat. Elősze-
retettel gondoltam úgy magamra, mint egy geocaching-
ládára, amelyet rövid időn belül megtalálnak majd a kút-
helyi kincskeresők. A benne lévő kockás füzet egyik lapjára

feljegyzik az érkezésem időpontját, a vendégház címét, és felskiccelik az odajutást is.

Úgy tűnt, a helybeliek nem ismerték ezt a természetbarát szabadidős tevékenységet, ha meg igen, valószínűleg ki nem állhatták. Senki nem volt kíváncsi rám.

Már épp azon voltam, hogy előbányászom a mobilom és megcsörgetem a szállásadómat, legyen szíves útba igazítani, amikor közvetlen közélről valaki rám köszönt. Olyan hangja volt, mint egy viharban félbetört fagottnak.

Nos, nem azon lepődöm meg, hogy valaki váratlanul felbukkant mellettem, hanem hogy azt gondolom, ez nincs így rendjén. Már beleéltem magam, hogy egy kísértetfalu közepén sétálok, mint valami elszabadult állatkerti példány, igazából kértem volna még egy kis időt erre a bensőséges, már-már intim együttlétre, amiről sejtése sincs az embernek, hogy meddig tart, de szeretné még kitolni, mert benne van a levegőben a varázslat, a várakozás, az ismeretlen kéjes borzongása...

Összerázkódtam. Egy csapásra lehűlt a levegő. A völgyek párába burkolódtak, a táj mesebeli hálóruhát öltött, az egymástól kiáltásnyira lévő faházak rejtekében kigyúltak az első fények.

– Magadfajtát még nem láttam – recsegte a leharcolt fagott –, eltévedtél, vagy most mi van?

Megnéztem magamnak az illetőt. A postamester Sancti Spiritusban sem lehetett volna feketébb.

– Na, téged is jól otffelejtett anyád a napon – vágtam rá.

Mire olyan képet vágott, mint azok a hegyi mentők, akik belefáradtak abba, hogy dagadt turistákat szedjenek össze a trackingösvényekről.

– Nem szeretjük az idegeneket errefelé – morogta. – Tudod, a migránsok...

Ránéztem. Ez most komoly? Itt áll előttem egy tetőtől talpig belső-ázsiai rasszt hordozó negyvenes cigány ember, és beleköt a bőrszínembe? Talán attól ennyire bátor, hogy egy frankó cowboykalap alól villog a szúrós tekintete? Mondjuk, ha felmérné, hogy legfeljebb egy Kusturica-film statisztaválogatásán lenne értelme egy efféle alakításnak...

De nem, ennél sokkal nagyobb öntudattal van megáldva, úgy tekint rám, mint a miami parti őrség tisztje, aki kihalásztá anyámat a tengerből. Jó adag együttérzéssel vegyes lesajnálással tehát.

Bár nem gondoltam, hogy virágszirmokat hintenek elém, de azért ennél barátságosabb fogadtatásra számítottam. Ne mondja nekem senki, hogy az smafu, ha egy távolba szakadt magyar visszatér az óhazába. Az ilyesminek híre szokott menni.

Ami persze nem mindig jó. Ha mondjuk, Ausztráliából repatriálnék, valószínűleg trikolóros asszonykórus fogadott volna a buszfordulóban. Meg egy rohadt nagy adománygyűjtő láda, amin piros-fehér-zöld zárszalag jelzi, hova lehet tömködni a bankókat.

Ehhez képest az én kubai pedigrem nem sokat nyomott a latban. Úgy éreztem magam, mint egy tesztelésre berendelt ezüstös csillogású szivarvágó, ami alig titkoltan a kínai népi kohók terméke.

Ki tudja, mire képes egy ilyen?

Második fejezet

A CIGÁNYOS KÜLLEMŰ FICKÓT GYANTÁSNAK kellett szólítanom. Hogy ez honnan jött, azt nem tudom, de tény, hogy a børszíne alapján lehetett volna egy ösöreg fenyőmatuzsálem utolsó elmorzsolt könnycseppje is.

– Mi dolgod errefelé – kérdezte. – Ha idegenvezetőre van szükséged, én vagyok a legjobb választás.

– Mert?

– Ezek itt összezárnak. Már mint a magyarok.

– Ne már...

– Hiszed vagy nem, de ebben a faluban ketten vagyunk cigányok. Én meg az anyám.

– Nagy ügy.

– Csak gondolod.

– Mert?

– Szerinted miért van külön cigánymennyország?

– Nem is hallottam róla.

– Ahhoz még nem vagyunk elég jóban. Nincs szükség egy titkára?

– Nem hiszem, hogy megengedhetném magamnak.

– Sóher vagy?

– Azt azért nem mondanám. De megnézem, mire költök.

Lassan poroszkáltunk a falu lakott része felé. Olyan volt, mintha egy NatGeo-sorozat bevezető epizódjának a helyszínét járnánk be. Bal felől egy romos gyárépület figyelte lépteinket. Vörös téglás üzemépületek, beomlott tetők, mindenhová betüremkedő gaz. A rozsdás ablakkeretek fölött meglepően ép állapotban lévő kémény hirdette, hogy a CÉRNAGYÁR pusztulásra ítélt maradványait szemléljük éppen.

– Tudtommal eladó... nem érdekel? – próbálkozott alkalmi útitársam.

– És ha igen? Mire van felhatalmazásod?

– Volt egy polgármesteri meghallgatás, ahol minden helyi lakost felszólítottak arra, hogy népszerűsítse a kút-helyi lehetőségeket.

– És... kaptok valami bónuszt ezért?

– Micsodát?

– Mindegy, nem érdekes. Honnan veszed, hogy pont cérnagyárra fáj a fogam?

– Mondj bármit és én szállítom.

– A Titanic roncsai?

– Kis időre lesz szükségem. De addig bármikor szerzek neked egy házat.

– Foglaltam szállást a Booking.com-on.

– Nem ismerem az illetőt, de nem tesó. Szerintem meg kellene nősnöd ahhoz, hogy itt okés legyél.

– Lefogadom, hogy van egy húgod.

– Nem vér szerinti, de a szomszéd faluban él. Az majdnem olyan, mintha ide nősnél be.

– Tényleg azt gondolod, hogy ez elengedhetetlen az én befogadásom tekintetében?

– Nem mondod, hogy le akarsz itt telepedni. Azt hittem, csak kóstolgatsz.

– Vannak terveim.

– Te vagy az én emberem. Az itteniek szürkében álmodnak.

– Fellini is fekete-fehérben volt a legjobb.

– Te ilyeneket honnan veszel?

– Kubában csak az olasz filmek nem voltak embargósak.

– Te biztos vagy abban, hogy Castro meghalt?

– Hogy jön ez ide?

– A cérnagyárban dolgoztak kubai asszonyok. Még gyerek voltam, de megőrültem értük. Ahogy rátapadt a testükre az izzadt ruhájuk. Ó, bárcsak megölelhettem volna őket egyszer is!

Na, ja, ez ismerős. A kubai nők, a könnyű szerelem, a felhőtlen életkedv – csupa-csupa hazugság. Az anyám, a feleségem, a szeretőim... Szomorúságos fekete-fehér papírképek egy olcsó, műanyag fotóalbumban. Talán nem is léteztek igazán. Castro? Ki tudja, valójában mikor halt meg. De meghalt, különben nem imbolyognánk itt egymás mellett ezzel a fura figurával a repedezett aszfalton.

Ahogy elnézem, nagyjából annyi idős lehet, mint én: negyvenöt körüli, csak neki már hófehér a haja, mint akit valami nagy érzelmi sokk ért. Az enyém még mindig hollófekete – anyám után, akitől ezen kívül a kalandvágyat örökölttem csak, meg apám korai halálának cipelendő súlyát.

Emberem, miután közöltem vele, hogy leginkább a falusi vendéglátás egyik helyi reprezentánsát céloznám meg, mielőtt végleg leszáll az este, fejét ingatva közölte, miszerint az illető nem éppen szerencsés választás.

– Nem mondhatom el, hogy miért – halkította le a hangját –, legyen annyi elég, hogy alaposan beletenyereztél, haver. Kész tragédia az a család.

Úgy forgatta a szemét, mint valami vuduvarázsló. Elég hihetetlennek tűnt azok után, amit az interneten láttam. A kommentek arról tanúskodtak, hogy a szállás kifejezetten kedvelt és ajánlott az idelátogatók véleménye alapján, a házigazdák vendégszeretétét pedig egyenesen kiválónak értékelték.

– Elkísérlek, nehogy baj érjen... – bólogatott jelentősegteljesen, majd váratlanul mégis lecövekelt. – Ide figyelj, vegyél már valamit tőlem, mert ezzel a hozzáállással aláásod az üzleti hírneveimet.

Körülnéztem. Sehol egy teremtet lélek, aki szemtanúja lehetne a fiaskójának.

– Tudom, mire gondolsz, de tévedsz. A leeresztett redőnyök mögül minden mozdulatunkat figyelik.

Badarság, gondoltam, és megindultam tovább az emelkedő házsámokat figyelve. Az utcanév stimmel, úgy számoltam, tíz percen belül célhoz érek. Bár az is igaz, az itteni porták inkább tanya vagy farm jelleget viseltek magukon – a házak kiáltásnyi távolságban voltak egymástól. Ezeket hívják *szerek*nek, olvastam apám feljegyzései közt, a két-három tenispályányi területeken többnyire állatok legeltek, helyenként fóliasátrak kinyitott szárnyait lehetett látni, az épületek előtt gondozott virágágyások húzódtak, a speciális mikroklíma okán többnyire örökzöldek, emberméretű jukkák, sok helyütt pergolára futtatott rózsával elkerítve a gazdasági területtől. Minden ízében alpesi tájat idézett a látvány, valahonnan Dél-Tirol környékéről – apám egy olasz cégtől kapott falinaptáron nézegethette

naphosszat ezeket a mesebeli falvakat, bár az ilyen jellegű „ajándékok” akkortájt szigorúan tiltólistán voltak nálunk.

Tény, hogy az olasz neorealizmus mozgóképei rendre alulmaradtak ezekkel a turistacsalogató fotókkal szemben, amikor az ember arról álmodozott, hogy egyszer elhagyja a „börtönszigetet”.

– Egy valamire vevő vagyok – vettem oda foghegyről a mögöttem loholó Gyantásnak. – Információra. De arra is csak később. Előbb el kell rendeznem egy-két dolgot.

Jelentőségteljes csönd volt a válasz, csak vietnami típusú strandpapucsai klaffogták, hogy „hiszem, ha látom”.

– Csak mondom – szólalt meg kis idő múltán –, hogy a környék teli van rendőrrel, meg a határvédelem embe-
reivel. Tudod, a migránsok... Szóval, nem tudom, miben sántikálsz, de jobban jársz, ha mielőbb *lebótol*sz velem.

– Mit csinálok? – értetlenkedtem, mert ez a kifejezés nem szerepelt apám szótárában.

– Jézusmáriám... – emelte égnek a kezét, csuklóján megcsörrentve az aranynak látszó karláncokat – ...hogy mondjam másként! Meghatalmazol, és kész! Nem kérek egy fi-
tyinget sem, csak ha kérdezik, ne tagadd le, hogy én képvisellek Kúthelyen.

– Nem kérsz egy kicsit túl sokat?

– Most mondtam...

– Nagyon jól hallottam, hogy mit mondtál. Az előbb viszont épp azt fejtegetted, hogy valami kétes alak is lehetnék. Hallottál már a kubaiak viselt dolgairól a miami alvilágban?

Összerándult a szemöldöke, ami szintén hófehér volt, mintha borotvahabbal kente volna be. Pillanatra elgondolkodott.

– A helyszínelős sorozatot szoktam nézni. Baromság az egész. Nem vetted észre, hogy soha senki nem eszik benne? Szerinted ez nem teszi hiteltelenné?

Önkéntelenül is elmosolyodtam. Hogy az istenbe tudja ezt a két dolgot összekapcsolni? Végül is ki a fenét érdekelt David Caruso emésztése? Nem fogta fel, hogy az imént megfenyegettem a miami kubai maffiával? Akik megeszik reggelire? És akikhez, köztünk szólva, semmilyen kapcsolódásom sincsen, noha ezerszer is megkerestek, hogy kimenekítenek Amerikába.

Tudtam, hogy ez mibe kerül. Életem végéig a lekötözöttjünk lennénk. És ha nem vagyok résen, itt is ez vár rám.

Szerencsére megérkeztünk a szálláshely elé, és azt mondhattam alkalmi kísérőmnek: „Innen már elboldogulok egyedül is.”

Kezet ráztunk, amiből kicsit azt éreztem, hogy lemondott rólam. Meg voltam győződve róla, hogy az „öslakosokkal” vívott első csatában minimum döntetlenre hoztam az eredményt.

Harmadik fejezet

A HÁZIAK OTT ÁLLTAK A PORTÁJUK KAPUJÁBAN, ami igazából két faragott kerékvető kőoszlop volt. Korábban már feltűnt, hogy a kerítés nem divat ezen a környéken. Valószínűleg előbb téved el és hal éhen az erdőben egy városi rosszfű, semmint hogy igazándiból nekiláthatna felfeszíteni itt egy zárat. Néhol valami sövényfélével próbálkoztak – gondolom, pusztán esztétikai megfontolásból –, a legelőket villanypásztorok őrizték, egyébként meg olybá hatott a falu, mintha egy zombifilm díszletei közé tévedtem volna. Már az is vészjósló volt, ahogy a két öreg ott ácsorgott, öltönyben és kosztümben, mint akik egy másik univerzum üzenetét próbálják kézbesíteni.

Mint kiderült, templomba készültek – a faluban kettőt is láttam, bár nagyobbacska kápolnák voltak azok inkább –, nem tudták, pontosan mikor érkezem, ráadásul egy nappal későbbre vártak.

Úgy néztek a távozó Gyantás után, mint hívő keresztények a muzulmánokra, vegánok a hamburgerre, fengsujszakértők az IKEA-emblémára. Villogott a tekintetük, mint amikor megcsillan a fény a ministráns kezében hintázó ezüst füstölőn.

Lett volna rá egy fogadásom, hogy szebbnek látták volna a falut nélküle. A felebaráti szeretet már csak ilyen. Nálunk, Sancti Spiritusban sem hezitáltak a lappangó katolikusok, ha fel kellett nyomni valakit közülük a rendőrségen. Az élet megy tovább, élni kell, az élet egy nagy verseny, és mondhatnék még hasonló közhelyeket...

A háziak – Bandi bácsi, Margó néni – olyan mosolyt villantottak rám, mint a kihalófélben lévő Biblia-árusok. Láttam rajtuk, hogy szimpatikus vagyok nekik. Elvégre legalább ötven százalékig a spanyol konkvisztádorok lezármozottja volnék...

Egy ideig leragadtunk az országainkban korábban dúló iparosítási láz máig látható pörsenéseinél, úgymint cérnagyár, aztán észbe kaptak és beljebb invitáltak. Láthatóan a templomjárat egy bármikorra halasztható időtöltés volt számukra. Eszembe jutott Gyantás figyelmeztetése: „Kész tragédia az a család.” Hát igen, ki a vallásban, ki a tévésorozatokban vigasztalódik.

Mint kiderült, a szobám már elő volt készítve. A bejelentő nyomtatvány kitöltésénél némi bizalmi megingást láttam a tekintetükben, hogy nem közvetlenül Havannából, hanem Madridból érkeztem. A „Tartózkodás vége” menüpontnál viszont én bizonytalanodtam el.

Rájuk emeltem a tekintetem.

– Őszintén szólva...

A felújított, furulyaszerű parasztház muskátlis tornácán ültünk. Elöttem bodzaszörp, szódavizes palack, közöttünk egy megdermedt pillanat. Az öregek együttérzőn bólogtak. Mintha azt mondták volna: „Gyerünk, fiam, csak bátran! Meg tudod oldani...”

Mit is?

Az nyilvánvaló, hogy jövetelem igazi célját nem árulhatom el senkinek. Sem nekik, sem Gyantásnak, de még a helyi pap gyóntatószékében sem. Apám egy titkot bízott rám, amit ha nem rendelkezett volna efelől, akkor is megőriznék. Küldetésem van, mondaná Mária, anyám testvérhúga, aki elismert varázsló Camagüeyben.

Hát, nem tudom. Az itteniek egy ideig biztos elhiszik, hogy a gyökereimet keresem, de nem a végtelenségig. Aztán már csak egy gyűlöletes üzletember, egy idegen leszek, aki el akarja lopni a földjük alól azt, amit csak fekete aranyként emlegetnek a világban.

– Meglátjuk – kacsintok az öregekre, és visszaadom nekik a reklámmatricás golyóstollukat.

Sóhajuk úgy szabadul el, mint a Mária néném által megidézett szellemek a szertartás végén.

Millió kérdésük lenne, látom a tekintetükön, de udvarias hallgatásba süppednek. Elém tolnak turistatérképeket, közeli lovas farmok szórólapjait, s közlik, hogy a bicikli és a nordic walking botok kölcsönzése térítésmentes.

Körbenéztem és igen, el tudtam volna képzelni. Végteére is, ha apám annak idején nem szalad bele a világba, lehetne nekem is saját Bandi bácsim és Margó nénim. Lehetnék én is megbecsült „fehér” ember, nem csak egy mindenféle múlttal terhelt félvér keverék. Mert mi történt, ahogy léptem a buszról? Tíz métert sem mentem, már lemigránsoztak. Én soha nem indultam volna el Miami partjai felé, s nem azért, mert félttem. Hanem, mert tudtam, láttam, mit szenvedett az apám az idegen környezetben, amikor felismerte, hogy egy eszement szerelem csapdájában vergődik, s mindaz, amit a szocialista internacionalizmusról gondolt, nem más, mint lila köd.

Egészen belefeledkeztem a tornáccal szemben magát illegető tulipánfa látványába. A mályvaszínű, húsos virágok – legalábbis én úgy láttam – jóváhagyólag bólogattak: „Nyugi, Leo, minden rendben lesz.”

Efelől voltak azért kétségeim, de engedelmesen követtem vendéglátóimat a házba, hogy megmutassák a szobát, ami – ki tudja, meddig – otthonomul szolgál majd.

Negyedik fejezet

AZ OTTHON MELEGE – ez a kifejezés egy karibi kisváros lapos tetős téglaviskójában elég sokrétegű értelmezést nyerhet. Emlékszem, kiskoromban az volt a legnagyobb élvezet, hogy locsoltuk a tetőt, én meg ott tapicskoltam a langyos, bokáig érő „medencémben”, szóval korán megtapasztaltam, mi a luxus...

És ezt értsük szó szerint. Apám elismert szakember volt az olajos szakmában, a legjobb külföldiként tartották számon, s még az általános bizalmatlanság légkörében sem kezdték ki, csak mert a tanács kiutalt neki és a családjának egy újonnan felhúzott – 1967-ben fejeződött be a tizenöt házas „lakópark” építése – két szoba, konyha, fürdőszoba bérleményt Sancti Spiritus központi buszpályaudvara szomszédságában. Az is lehet persze, hogy féltek anyám mocskos szájától, vagy még inkább Mária nénikém bárhol és bármikor mozgósítható szellemeitől, amelyek voltak anynyira multikultik, hogy nagy ívben tettek arra, fehéret, feketét, őshonost, vagy éppen betelepültet riogatnak.

Szóval „Papa” Lajos – az apám –, úgy tűnt, nem balátázta el az ifjúságát azzal, hogy munkát vállalt Kuba ambíciózus olajkutatói terveiben, lévén hogy előtte végigjárta

a magyar olajmezők mindegyikét az egyetemhez köthető gyakorlati képzések során. Amikor a kaporszakállú népvezető – személyesnek tűnő levélben – meghívta építendő a külön utas szocializmust, gondolkodás nélkül ráállt a dologra. Természetesen ebben nem kevés szerepe volt anyámnak, akivel még egy korábbi Világ Ifjúsági Találkozón bonyolódtak egymásba.

Egyszóval volt egy picinyke betonfedéllel fedett teraszunk, ott ültünk esténként apámmal, aki folyamatosan mesélt, pöfékelt a szivarjával, aztán megint csak mesélt.

Szerintem csak kibeszélte magából a fájdalmat.

– Az mindenki számára nyilvánvaló volt, hogy a sziget olaja valahol a tenger mélyén, a part menti talapzatban fekszik, magyarul a szárazföldi fúrásoknak nincs sok értelmük... Voltak itt holland meg kanadai társaságoktól is, de hát mindenkinek az volt az érdeke, hogy elhúzza a munkát. Nem beszélve a megrendelőről, a helyi sóhivatalok egyikéről, amelyik csak addig létezhetett, amíg mi ott lelkesen furkásszuk a tufaszerű altalajt. Egy ideig nem is volt semmi baj: a fizetségünket dollárban kaptuk, a diplomataboltban mindaz kapható volt, ami a világ bármely nagyvárosában egy jobb sarki fűszeresnél, a komótos munkatempó mellett akár nyaralásként is felfoghattam volna az egészet. Más kérdés, hogy amikor elmúlik az emberben a kivételezettség kellemesen bizsergető mámora, hajlamossá válik a nagy fehér doktor jóságos szerepének eljátszására. Persze képtelenség a karitativitást bizonyos fokú lekezelés nélkül gyakorolni, a dolog lényegétől fogva ilyen, nem is beszélve a hatékonyságról, ami leginkább arra emlékeztet, amikor lelkes állatvédők begyűjtik a kóbor ebeket és még kóborabb macskákat, aztán az egész társaságot bezsuppol-

ják bűdös és szűk ketrecekbe, mondván, ott biztonságban vannak. Éppoly reménytelennek bizonyult tízmillió kubai-val szemben megnyugtató a lelkiismeretemet, mint az állatbarátoknak megváltoztatniuk a nem állatbarátok mentalitását. Mindenesetre nem a legsikeresebb bemutatkozó volt, amikor megkínáltam cigarettával a hivatalból mellém rendelt öreg munkafelügyelőt, és a gesztust még megtoldtam azzal a bárgyú mondattal: tegye csak el nyugodtan az egész dobozt. Abban a pillanatban díszmagyar sujtásos, világnagy faroknak éreztem magam, de hát már késő volt. És ezen az sem változtatott, hogy a figura minden tiltakozás nélkül eltette, barátságosan megköszönte, aztán ment a dolgára...

Apám történetei megdöbbeneteket. Mindig magyarul beszélt, hogy megnehezítse a lehallgatók dolgát. Átkozott nehéz lehetett – gondoltam magamban akkor, és ez nem változott azóta sem – értelmetlen dolgokhoz bólogatnia egy olyan embernek, aki ízig-vérig tisztességes hozzáállásáról volt híres.

Az ilyet hívják baleknak.

Figyeltem apám arcát, ahogy beszélt. Feszesebbnek, erőteljesebbnek tűnt, mintha naiv festők rajzolták volna. Az utolsó szavakat valami egészen különös kreol vagy mesztic fonetikával ejtette ki: olybá tűnt, suttogva kiabál. A jelenség hétköznapi értelemben éppúgy megfoghatatlannak tűnt, mint az a kritikus sűrűségű éter, amikor siketnémák hadarnak. Az információ, miként a nagy birodalmi telefonközpontokban, nyomtalanul eltűnik, mégis ott lebegnek foszlányai, akár egy misztikus mocsári puzzle, csak ki kell rakni, leteríteni a Canto vagy a Sagua La Grande torkolatvidékére. A turisták, a titkosszolgálatok emberei vagy ép-

pen a külföldi olajmérnökök csak egy pillantást vehetnek a rohanó busz ablakából, a hangszóróból bömböl a karneváli zene, a rikító zöld lópáncél felett örülten remeg a levegő, a fel-feltámadó tengeri szél pedig újra és újra felkavarja, összekeveri a játék darabkáit.

„Papa” Lajossal nekiveselkedtünk egy újabb rumkólaszertartásnak. Téglaszentélyünk vörhenyes fényein túl sötét ormok meredeztek – talán a Turquino majd kétezer méteres sziklacsúcsai, talán csak megfejtésre váró álmok.

Az álom egyébként 1959-ben, újév hajnalán kezdődött. Halkabban szólt már a zene, a párok összesimulva, félálomban ringatóztak a parketten, a pincérek a konyhában koccintottak, amikor a fekete mosogató – ez, mint közismert, az éttermekben legkevésbé sem a bőrszint jelöli – bekapcsolta a rádiót, s mire letörölte a habot a kezéről, már be is mondták, hogy győzött az álom.

Természetesen mindenki nagyon örült, az izgalomtól szinte nem is tudtak elaludni – így történhetett, hogy az álom csak félálomra sikeredett. Be-beszűrődött a külvilág zaja, nem hatott már a kupicányi fehér rum vagy az egzotikus aromájú likőr sem, csatakos hánykolódások közepette nemegyszer kísértett már az ébredés szörnyetege. A fekete mosogató haja közben kifehéredett – tán észre sem vette volna az idő múlását, ha olykor be nem türemkedik lecsukódó pillái közé az élelmiszerjegyek lila pecsétjéről egy-egy dátum...

Az álom összességében mégis szép volt, hiszen a fekete, a fehér és a pepita mosogatót senki nem tette ki az állásából, nem lövöldöztek rémálmok gorillái a nyílt utcán, sőt a prostituáltaknak – minthogy papíron nem is léteztek –

sem nyiszálta el a torkát semmiféle brillantinba zuhant fejű strici.

„Papa” Lajos kifújta a füstöt.

– Úgy jött ki a lépés, hogy közvetlenül a cukornádvágás hetei után érkeztünk, így a következő zafráig minden a maga álomporos tempójában ment. Néha még egy kis olajat is találtunk, aminek mindenki nagyon örült – a munkások hátba veregettek, babos-rizses disznóhúst főztek és előkerült néhány üveg kubai gyártású sör is. Egyik reggel kimegyek a kutatóterületre, állnak a gépek, sehol senki az öreg munkafelügyelőn és anyádon kívül. Nem tudtam, hogy mitévő legyek, tanácstalanul tébláboltam mindaddig, míg kezdett felforrni az agyam. Legszívesebben ordítva elátkoztam volna az egész zafrát machetéstül, központi tervhivatalostul, összefogásra buzdító plakátostul, úgy ahogy van, de akkor észre kellett vennem, hogy a fúrótorony egyik traverzén napozó anyád – akkor még nem tudtam, hogy az lesz – jó ideje merőn engem néz. Zavarba jöttem és ez lehűtötte a dühömet. Arra még otthon figyelmeztettek, hogy lehetőleg kerüljek minden közösködést a helybéliekkel, mert külföldi képtelen megkülönböztetni az állambiztonságiakat a földalatti ellenzék aktivistáitól, és ebből igen kellemetlen félreértések keletkezhetnek. Nem beszélve a nőkről, akik állítólag oly hideglelős elszántsággal vadásznak a külföldi férfiakra, akár a krokodilok a Sagua La Grande torkolatvidéki mocsarában. Sosem lehet tudni, mikor fordul egy könnyűnek induló kis kaland pokoli infernába. Ha a szigetről való kijutás a cél, a legutolsó havannai prostituált is hithű katolikus lesz, s miközben mosószappan-illatú réklíjébe rejti a pénzedet, az anyaság szent-ségéről papol...

Nos, az lett a vége, hogy amikor az öreg munkafelügyelő elszunnyadt a munkások bádogbarakkjának árnyékában és a lánya sétálni invitálta apámat, állítólag bizonyos fokú idegenség, majd hogyanem irtózás vett erőt rajta. Ahogy megcsapta anyám bőrének nyers illata, valami távoli vész tamtam azt kezdte dobolni az agyában, hogy ma-radj, ma-radj, ma-radj...

Ötödik fejezet

ŐRÜLET BELEGONDOLNI, hogy Sancti Spiritus temetőjében immár soha többé nem visz senki virágot a sírra, amelyre ezt vésték „Itt élsz köztünk, Papa Lajos!” „*Vives con nosotros aquí, Papa Lajos!*” Na persze, hogy Mária néném találta ki ezt a baromságot – mégis, kik között élne tovább apám lelke? Az ő istenverte, elmebajos szellemei között? Akik állítólag megsúgták neki a nyertes lottószámokat, amik nem is voltak nyertesek, másrészt kiderült, hogy csak összeolvasta a templomban kifüggesztett zsoltárok számait. Annak a nőnek be nem állt a szája, csak akkor, ha elaludt, olyankor viszont úgy horkolt, hogy a szellemek egytől egyig visszakotródtak a mocsárba – legalábbis ezt állította Mária, amikor megizzadva, szénfekete képéről a kifolyt nyálát törölgetve felébredt a délutáni szunyókálásból.

Szóval ilyen rokonai voltak apámnak, merthogy a magyarországiakról nem esett szó köztünk, ennélfogva nem is léteztek számomra. Pedig most egész közel kerültem hozzájuk – istenem, milyen kicsi ez az ország –, nyilván nem okozna gondot a felkutatásuk, na de mégis hol kezdeném minden támpont, vagy hivatalos okmány híján. Ha nin-

csenek, hát nincsenek, úgy voltam ezzel, ha majd cikkeznek rólam az itteni lapok – mert ez így lesz, nem kétséges –, úgymint megtalálnak mindenféle ál- és valódi rokonok.

Egyelőre azonban még itt ücsörgök ebben a múzeum-szerű szobában, olyan tárgyak között, amelyeknek csak sejtetem a rendeltetését. De kérem szépen, miért kell egy galuskaszaggatót felakasztani a falra? Nálunk, Kubában a jóisten tudja, hol dekkolnak a régiségek, mivel saját bevallása szerint már mindenki túladdott azokon az ócskaságokon, amik után a turisták oly megszállottan kutakodtak. Vagy az eladás helyett éppenséggel használták őket, mivel a legritkább esetben tudtak újat venni. Eladni tilos volt, venni szintén, mégis gazdára lelt az utolsó festett faszobor is, amit talán épp a hívek csórtak el a templomból.

De meg kell adni, a szállásom pazar volt: a kis méretű téglából kirakott padlón színes rongyszőnyegek tették otthonossá a teret, a faragott fabútorok pedig finom petróleumillatot árasztottak – mint kiderült, a helyiek így védekeztek a régi fatárgyakat zabáló szú ellen, ez a kis barom nálunk, a trópikusokon nem él meg, petróleumot pedig még a feketepiacon sem lehet szerezni, nemhogy holmi bútor-tartósításra pazarolni.

A szintén téglából épített zuhanyozó elég hívogató volt ahhoz, hogy rögtön használjam is, a fürdés, az édesvíz korlátlan használata olyan luxusérzet számomra, amit nehéz szavakba önteni. Egy csodás illatú fürdőlepedőbe burkolódzva léptem vissza a fagerendás mennyezetű hálóhelyiségbe – a hétágú óncsillárra kötözött levendulacsokor szinte vezette a tekintetemet a lehúzott vászonroló felé, amelyen átsejlett a lenyugvó nap fényében fürdőző tulipánfa valóságosan puritán kontúrja.

Megérintett a békesség szövete, már-már úgy éreztem, hogy hazaérkeztem – ám ekkor ráébredtem, hogy nem vagyok egyedül. A szemüveges, őszbozontú „múzeumőr” – komolyan mondom, olyan szemöldöke volt, mint Mária „varázserejű” kakasainak faroktollai – egy (mint később megtudtam) öreg habán mosdótál fölé hajolva pizmogott holmi színes füzetkével. Mint kiderült, az útleveletem hozta vissza s próbálta a legfeltűnőbb helyen hagyni, hogy feltétlenül észrevegyem.

Nyilvánvaló, hogy erre egy kétszáz éves fajansz a legalkalmasabb, amiben azóta porrá és hamuvá lett bocskoros nemesek áztatták a bütykeiket, nem?

Az én Bandi bácsim, mert ő volt a beható, úgy tekintett rám, mintha a világ legtermészetesebb dolga lenne, hogy lényegében együtt zuhanyoztunk.

– Remélem, volt elég meleg víz – mormogta szinte csak magának –, ezek a fránya osztrák napkollektorok néha megréfkálnak.

Igyekeztem cinkos pillantást vetni rá, amelyben az az üzenet rejlett, hogy mi, mediterrán legények soha nem hagyjuk magunkat elveszejteni holmi Monarchiában gyökerező úri huncutságoktól. Szinte láttam magunkat, amint éjnek évadján Kúthely főterén egymás vállába kapaszkodva örülten táncolunk egy parázsló uniós zászló zsarátnokán. Nálunk annak idején Uncle Sam szalmabábuját hurcolászták lángoktól övezve – igen, bizonyos kultúrák képtelenek ezeken az ősi rituálékon túllépni, mert egyfajta megtisztulásban reménykednek.

Szerintem hiába.

– Rendben volt minden – nyugtattam meg az öreget. Mondjuk, kicsit feszélyezett, hogy ő még mindig a temp-

lomi kimenőjében feszített, míg én egy napsugármintás bolyhoskában toporogtam.

De már ez is a múlt megnyugtató ködébe vezetett, amikor a bejárati ajtó fénykoronáján keresztül belépett férfias idillünkbe Margó néni. A háziakhoz tartozott még egy busafejű bernáthegyi eb, amelynek első dolga volt gazdaszonya farvizén bevezve sűrű böködések közepette ellenőrizni, hogy a bejelentőn helyesen válaszoltam-e a vendég nemi hovatarozását firtató kérdésre.

Hogy az alig tapintható feszültséget oldjam, elmeséltem nekik egy történetet apámról, akinek köszönhetem, hogy most olyan helyzetben állunk itt, amit csak egy vehemens párnacsatával lehetne feloldani. A sztorit most nem részletezném, legyen elég, hogy negyedóra múltán a két idős ember szeme sarkát dörzsölgetve, halk hüppögések közepette távozott a köztünk szólva nevetséges összegért kibérelt lakrészből – egyedül a bernáthegyi nem fogta fel a helyzet komolyságát, ő lesújtó pillantásokkal kísérve végignézte, míg felöltözöm első estémhez Kúthelyen.

S igen, hirtelen nagyon távol éreztem magam mindentől, mintha egy izlandi sziget egyetlen telefonfülkéjében kucorognék azon tűnődve, kit kéne felhívni azzal, hogy nem én tehetek arról, hogy ilyen helyzetbe kerültem. Beszélhetnék bármiről, nem hinnék el, hogy honnan telefonálok, talán még abban is bizonytalanok lennének, hogy én vagyok én. Minderről persze az apám tehet, aki miután felismerte anyámmal kapcsolatos tévedését, próbált úgy nevelni, hogy csak vendégként gondoljak magamra a szigeten, tehát mint aki *kívülálló, átutazó*, olyan valaki, akire folyamatosan szebb napok várnak. Mintha egy picinyke távoli magyar gyarmat lennék, amire úgy tekintenek a he-

lyiek, ahogy egy izlandi telefonfülkét mustrálnának, amelyet a felkorbácsolt óceán sodort a homokos fővenyre.

Ez az érzés munkált most is bennem, ahogy a bernát-hegyi lelkes tekintetével szemeztem: hogy és miként történhetett, hogy – noha apám végigolvastatta velem a legklasszikusabb magyar szerzőket – soha egy szóval nem említette az országnak azt a szegletét, ahová a végrendeletében tudatosan száműzött.

Egyebek között arról sem beszélt, hogy micsoda mese-szép hely ez az Őrségnek nevezett valami, ahol az emberek messze nem viselkedtek úgy, miként az holmi öröktől elvárható lenne – e tekintetben csak kubai tapasztalatokra hagyatkozhatom –, inkább olyanok, mint akiket pityókás hobbitokból, bonszajkertészetek nevelte trollokból és ájtatos erdei manókból gyúrt össze egy játékos kedvű génmanipulátor, kontraféket szerelve az óramutatókra, fityiszt mutatva ezzel a kéttucat kilométerre zakatoló külvilágnak. És nem, ez messze nem az a fajta karibi nyugalom, ahol a légy elalszik röptében, és ahol lényegében mindegy, hogy az ember kinyitja vagy becsukja a szemét, megvakarja az orrát vagy sem. Ez a béke, ami rám hullott ezen a délutánon, teli volt rejtéllyel és várakozással.

Főként persze azért, mert apám végrendeletének állításait egyetlen fellelhető újságcikk vagy internetes oldal sem igazolta. Lényegében úgy indultam el ide, hogy egy szavát sem hittem el, s ha nem a testét hónapokig gyötrő tüdőrák viszi el, azt hittem volna, hogy meghibbant.